

A liturgikatörténet tanulságai

Lapunk VII. évfolyamának utolsó száma a terjedelmi korlátok korábbi túllépése miatt a szokottnál vékonyabb, de annál súlyosabb —fajsúlyosabb— lett. Sűrűségét nem lazítják képek és kottamellékletek sem. A tematikailag az előző számhoz tartozó himnológia-történeti tanulmány is, még inkább a liturgika-történeti áttekintések a tények kérlelhetetlenségével mutatják meg, hogy az egyházzene —elsőrenden az istentiszteleti zene— mindenkori állapota mindenekelőtt a liturgia állapotától és az azzal bonyolult kölcsönhatásban lévő liturgikus vagy liturgiaellenes gondolkodástól függ: tehát elsősorban nem az egyház tagjainak, papjainak és híveinek műveltségétől vagy képzetlenségétől, gazdagságától vagy anyagi nyomorúságától, a támogató vagy kedvezőtlen társadalmi-politikai körülményektől. Mindezek nem lényegtelen, de csak színező adottságok.

Mert lehet az istentisztelet zenéje szegényes és sivár kórusostul, orgonástul, képzett egyházzeneszestül, művészesztül is, ha csak bármikor odébb mozdítható, elhagyható betétszerepre vannak kárhoztatva, ha az egyházzenét egyéni, bár önmagukban jó elgondolások irányítják és bármilyen tiszteletre méltó, de magányos erőfeszítéseken múlik; és látszólagos gazdagsága ellenére is kilátszik a nyomorúsága, ha az istentisztelet igazi értelmén, az Isten tiszteletén kívül bármi más, akár nemes célra „használják”: tanításra, az ízlés csinosítására, a fülek gyönyörködtetésére, a tenni vágyók foglalkoztatására, jó társaság „összehozására”, a művészi tehetség kibontakoztatására, elvilágiasodott korban a kívülállók megnyerésére. Nem mintha mindez nem lenne fontos — az egyedül Isten tiszteletét szolgáló egyházzene járulékosan ezt is bőven megadja: tanít, ízlést csinosít, gyönyörködtet, leköti a fiatal erőket és megerősíti a megfáradt idősebbeket, közösségteremtő, szerencsés korokban a művészi tehetség legnemesebb terepe, és ha a Lélek úgy fúj, megnyeri a lelkeket.

És hogy az istentisztelet zenéje valóban az Isten tiszteletét szolgálja, ezért az igazi liturgikus gondolkodásban megingott egyházi közösségekben —a tanulmányok azt bizonyítják, hogy az újkori nyugat-európai racionalizmus, az ún. felvilágosodás szelleme máig helyre nem hozott sérüléseket okozott, s a protestáns egyházakéhoz bizonytalannal erősen hasonló képet mutat majd a később pótlandó római katolikus liturgikatörténet is—, ám ott is, ahol ilyen mértékű megingás nem következett be, de más okok miatt veszély fenyegethet, szükség van a liturgika mint önálló, belső logikával bíró diszciplína elkötelezett és okos, az Egyház Urának elkötelezett és valóban tudományos művelésére. A liturgika tudósainak pedig tisztában kell lenniük mérhetetlen felelősségükkel: a bukásra ítéltetett koreszmék meggondolatlan követése utáni nyomorunkban az „előre” ma azt jelenti, hogy „vissza” — a liturgikus és liturgikus zenei gazdagsághoz.